

José B. Cibeira, *Medicina y bioética en el siglo XXI*, Ediciones Lumiere S.A., Buenos Aires (Argentina) 2004, ss. 288

José Benito Cibeira jest argentyńskim lekarzem, dla którego etyka odgrywa pryncypialną rolę w humanistycznym postępie medycyny, jako jedynej możliwej drodze prawidłowego rozwoju. Ma za sobą wieloletnią praktykę lekarską i naukową w środowisku amerykańskim (USA), gdzie podnosił swe kwalifikacje i zdobywał uznanie w dziedzinie, którą się interesował, a mianowicie w medycynie fizykalnej oraz rehabilitacji. Po powrocie do Argentyny zakłada w Buenos Aires Instytut Rehabilitacji Psychofizycznej, będąc przez 30 lat jego dyrektorem. Z czasem instytut ten przekształca się w sekcję Medycyny Fizykalnej i Rehabilitacji Wydziału Medycyny w Buenos Aires, którego Cibeira nadal jest dyrektorem. Oprócz pracy lekarskiej w swej dziedzinie, ma on za sobą wieloletnie badania naukowe, które owocowały w postaci wielu publikacji (w tym 11 książek), zauważanych również

przez środowisko medyczne. Świadczą o tym liczne nagrody i wyróżnienia Państwowej (Argentyńskiej) Akademii Medycyny (1969, 1971, 1975, 1981, 2003). Omawiana przez nas książka jest kolejną publikacją wyróżnioną w 2003 r. nagrodą Edwarda Leona Capdehourata przez Argentyńskie Stowarzyszenie Medyczne (Asociación Médica Argentina).

Treść publikacji argentyńskiego profesora pokazuje humanistyczny aspekt medycyny, jaką uprawia, wykazując wrażliwość na ludzki ból i cierpienie i jego etyczne rozwiązania. Taka jest właśnie geneza i posłanie medycyny, stąd tytuł książki. Autor nie ogranicza się tu tylko do czystej medycyny, ale wchodzi w sferę filozoficzną i duchową, próbując je połączyć i zaangażować w służbie człowieka, nie zaś przeciw niemu. *Medycyna i bioetyka w XXI wieku* jest tego przykładem.

Chcąc dogłębnie zrozumieć prezentowaną tu publikację, musimy pokrótce przedstawić cibeirowski punkt widzenia medycyny. Autor dzieli ją na: klasyczną medycynę ubezpieczającą (*asistencial clásica*) i tzw. predyktywną (*predictiva*). Do pierwszej zalicza jej klasyczne dziś odmiany i funkcje takie, jak: lecznicza (*curativa*), uzupełniająca (*perfectiva*), rehabilitacyjna i paliatywna; drugą klasyfikuje zgodnie z analizami genetycznymi, tj. przed poczęciem, aplikowaną do embrionu lub płodu, w momencie narodzenia lub w laboratorium *in vitro*. Wyjaśnia tu też zjawisko tzw. samobójstwa wspomaganego, nadając w tym kontekście nowe koncepcje działaniom medycznym określanym jako: eutanazja, dystanazja i ortotanazja; jest tu też miejsce na rozważania dotyczące przywołania linii granicznej śmierci człowieka i losu jego ciała po śmierci (s. 114-179).

Samej bioetyce nadaje znaczenie pierwszorzędne, analizując takie działania terapeutyczne, jak: aborcja, antykoncepcja, wybór płci lub tzw. wynajem macicy (*úteros subrogados*), motywowane już to wskazaniami medycznymi, już to interesem, czy wreszcie „kokieterią” przyszłej matki. W swej wizji medycyny autor rozważa również prawne tematy związane z zastosowaniem spermy małżonka zmarłego lub umierającego, jak również zastosowanie embrionów zamrożonych w przypadku rozvodu. Jest tu też miejsce na dyskusję o klonowaniu ludzi i zwierząt, zapładnianiu wspomaganym między ludźmi o orientacji hetero- i homoseksualnej oraz transplantacji organów.

Dalej Cibeira opisuje medycynę nieubezpieczającą (*no asistencial*) z implikacjami medycznymi, gdzie mówi się o środkach farmakologicznych produkowanych przez zwierzęta, tak jakby były one „ruchomymi laboratoriami”. Analizuje wreszcie inżynierię genetyczną i środowiskową, zaprzęgając ich zdobycze naukowe w służbę człowiekowi i przyrodzie. Po tym wszystkim przedstawia wreszcie swoją przyszłą wizję człowieczeństwa na podstawie zasygnalizowanych tematów w świetle bioetyki.

Całą tę ogromną problematykę autor zamieścił w prezentowanej przez nas książce, której próbował nadać jakąś logiczną jedność, skoncentrowaną wokół zagadnień bioetyki. Po *Wstępie*, w którym tłumaczy integracyjną rolę i znaczenie bioetyki dla nauk biologiczno-medycznych, w dziewięciu rozdziałach omawia po kolei:

– bioetykę w jej aspekcie edukacyjnym na tle ludzkich błędów i nadużyć wobec człowieka i przyrody, szczególnie w dobie zachodzących dziś procesów mundializacji osoby ludzkiej (rozpowszechnienia podstawowych praw ludzkich) i globalizacji (uniwersalizacji przyrody i świata) (*Bioética y educación*);

– bioetykę w jej ścisłej relacji do biologii i nauk ściśle z nią związanych, głównie fizyki; autor wierzy, że obecny wiek będzie wiekiem fizyki i biologii zjednoczonej przez bio-

etykę i filozofię; widzi tu również niebagatelną rolę cybernetyki i informatyki, jako środków szybszej komunikacji, które jednak nie znoszą logicznego myślenia i humanistycznej refleksji; na tym tle omawia cztery historyczne etapy rozwoju wiedzy biologicznej: antropocentryzm (XVI-XIX w.), ewolucję Darwina (XIX w.), biologię molekularną (XX w.), inżynierię genetyczną (XX-XXI w.); w ramach tych dwóch ostatnich etapów znów omawia ewolucję badań genetycznych (idących w kierunku badań nad genomem ludzkim) przynoszących dodatkowe informacje, które należy uwzględnić w refleksji bioetycznej (*Bioética y ciencias básicas. Biología*);

– bioetykę w jej relacji do immunologii (*Inmunología*);

– bioetykę w jej relacji do ekologii (*Ecología*), w jej pięciu aspektach zanieczyszczenia środowiska: powietrza, gleby, wody przez nadmiar śmieci, odpadów radioaktywnych; automatycznie ukazuje reperkusje tego zjawiska w sukcesywnym ginięciu fauny i flory;

– bioetykę w jej relacji do klasycznej medycyny ubezpieczającej, w jej wielorakich przejawach, o których wspomnieliśmy wyżej; tu jest też miejsce na omówienie relacji lekarz – pacjent oraz rolę religii, szczególnie wobec zjawiska cierpienia i śmierci (*Bioética y medicina asistencial*);

– bioetykę w jej relacji do medycyny ubezpieczającej predyktywnej, czyli związanej z działaniami medycznymi na płodzie ludzkim w jego różnych stadiach: przed, w trakcie i po poczęciu, w ramach ustroju i pozaustrojowych, uwzględniając zdobycze nauk genetycznych oraz legislacyjne regulacje poszczególnych państw; tu jest też mowa o klonowaniu ludzi, które jest stosunkowo najświeższym zagadnieniem medyczno-bioetycznym, a któremu autor poświęcił dość sporo miejsca (s. 148-162), oraz o moralności transplantacji organów różnego pochodzenia (*Medicina asistencial predictiva*);

Siódmy rozdział jest już poświęcony medycynie nieubezpieczającej (*Medicina no asistencial con implicaciones médicas*). W jej ramach autor na przykładzie dotychczasowych doświadczeń omawia klonowanie zwierząt oraz produkowanie żywności transgenicznej – wraz z rozwiązaniami legislacyjnymi.

Ostatnie dwa rozdziały wyraźnie odbiegają od medyczno-etycznego charakteru poprzednich rozważań i są bardziej filozoficznymi rozważaniami autora z pogranicza koncepcji holistycznych. Siódmy rozdział zajmuje się bioetyką i środowiskiem (*Bioética y medio ambiente*), tematem raczej niespotykanym na płaszczyźnie medycyny. Bioetyka jawi się tu jako wypadkowa dwóch punktów widzenia: indywidualnego i uniwersalistycznego, w kierunku ogólnej humanizacji człowieka. Ósmy rozdział z kolei rozpatruje bioetykę w jej relacji do globalizacji (*Bioética y globalización*), podając – na bazie własnych analiz kulturotwórczych – jego futurystyczne przewidywania odnośnie do medycyny i bioetyki XXI wieku. Rozdziały te, ze względu na najmniejszą zawartość treściową, wydają się być tu niepotrzebne; wyrażają bowiem bardziej opinie filozoficzne autora niż naukowe medyczno-etyczne rozwiązania. Autor zamieścił je jednak ze względu na swą filozoficzno-holistyczną koncepcję rzeczywistości, która stanowi poniekąd osnowę całej jego książki.

Publikacja kończy się *Aneksem*, w którym Cibeira podaje chronologicznie etapy stopniowego internacjonalizowania się, jego zdaniem, bioetyki. Mamy tu więc: powstanie Narodów Zjednoczonych (1945) z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka (1948), Powszechną Deklarację UNESCO na temat Genomu Ludzkiego i Praw Człowieka (1997),

wreszcie wynikające z niej rady i zalecenia dla naukowców zajmujących się problematyką badań biomedycznych. Ostatnie strony (279-288) zawierają już tylko *Bibliografię*.

Na pierwszy rzut oka książka wydaje się interesująca – szczególnie wtedy, kiedy zobaczy się przyciągający badaczy problematyki bioetycznej tytuł oraz wzmiankę o jej autorze i jego dorobku naukowym. Rzeczywiście, zgodnie z tytułem książki, czytając poszczególne rozdziały dotyczące relacji bioetyki i medycyny, odczuwa się wyraźną satysfakcję i zdobywa nawet dodatkową wiedzę, która nie tylko wskazuje na erudycję autora w dziedzinie medycyny i bioetyki, ale którą z powodzeniem można wykorzystać w dalszych badaniach.

Jednakże wyraźna filozoficzno-holistyczna osnowa tych rozważań, widoczna od samego początku książki, odbiera jej charakter rzeczywiście ściśle naukowy, czego by się po niej należało spodziewać, służąc raczej za pewną subiektywną propozycję autora, jako przyczynek do szerszej dyskusji światopoglądowej na bazie zdobytych współczesnej medycyny i przy zastosowaniu bioetyki. Wiele z poruszanych tu zagadnień nie ma odzwierciedlenia w nauce katolickiej, ze względu na błąd u podstaw: niebrania pod uwagę rzeczywistości Boga, chociaż może dezorientować częste powoływanie się autora na nauczanie moralne Kościoła ostatnich lat w zagadnieniach zbieżnych z jego własną opinią. Miejsce Boga zdaje się zajmować tu raczej koncepcja *Natury (Systemu Naturalnego)*, *Przyrody*, *Kosmosu*, *Ziemi*, a nawet *Człowieczeństwa*, pisanych przez autora wielką literą (szczególnie jest to widoczne w dwóch ostatnich rozdziałach, s. 199-269). W każdym razie nie należy traktować tej pozycji jako nauczania katolickiego, bo nią nie jest, mimo wielu odnośników, np. do encyklik papieskich. Jeżeli ktoś chce ją przeczytać jako formę i przykład filozofowania opartego na medycynie, z uwzględnieniem etycznych konsekwencji, to jest to książka właśnie dla niego.

ks. Ryszard Groni